

דבעי לקדושיה צריך לקדש את הקומץ בכלי שרת, וכיון שנתנו לשמאל, נעשה דינו של הקומץ כדינו של דם קרבן שנשפך מצואר בהמה שלא לתוך כלי שרת, אלא נשפך על הרצפה, ואספו מן הרצפה, שפסול אפילו יתנו עתה לכלי שרת, וגם כאן הוא כך, כיון שצריך הקומץ להנתן לאחר קמיצה בכלי שרת, הרי אם ניתן בשמאל, שוב לא תועיל חזרתו לימין כדי להנתן בו לכלי שרת.

ודייקין: מכלל, דרבי אלעזר ורבי שמעון, שאומרים שיכול להחזיר מידו השמאלית לידו הימנית, משום שהם סוברים דלא בעו "מתן כלי" [והיינו, מתן הקומץ לכלי שרת לאחר שנקמץ] (150), שאם נאמר שצריך כלי, נתינתו לידו השמאלית לפני מתן הכלי, נחשבת להיות כדין נשפך הדם מהצואר לרצפה, ששוב לא מועיל ליתנו בכלי שרת!

תובתא דרב נחמן שאומר, הכל מודים בקומץ שטעון קידוש — תובתא:

ואילו לרבי יהודה בריה דרבי — מסייעא ליה האי ברייתא, שמוכח כדבריו שסובר רבי

וקשה לרב נחמן בר יצחק שאומר, הכל מודים בקומץ שטעון קידוש בכלי שרת?!

ומתצינן: אימא צריך לגרוס בברייתא — כיון שקמצו, וקדשו "בכלי" שרת — מעלו ומקטירו אפילו שלא בכלי שרת, ודיו!

תא שמע תיובתא לרב נחמן: קמין בימינו, ונתן בשמאלו [בלא כלי] — יחזיר לימינו! וכמו שאמר רבי יהודה בריה דרבי חייה: בא לעובדה ביד עובדה בימין (148).

כ-ב ואם נתן את הקומץ בשמאלו, וחישב, כשהוא ביד שמאל, עליה מחשבה פסולה, בין הוין למקומו בין הוין לזמנו — פסול, ואין בו כרת על אכילתו [משום שאין עבודתו ביד שמאל כשירה לרבי שמעון], (149) דברי רבי אלעזר ורבי שמעון.

וחכמים אומרים: כיון שנתנו לשמאל — פסלתו מתנתו ליד שמאל, ושוב אין לו תקנה בהחזרתו ליד ימין.

ומפרשין: מאי טעמא של חכמים? משום

הואיל ושמאל אינו ראוי לעבודה ביד, עכ"ד, וכונתו שחישב עליה בשעת הולכה למזבח, והקשה בשיטה מקובצת [א] אם כן מדוע נפסלת כלל, והרי אין חל פסול כלל על ידי מי שאינו ראוי לעבודה, ועוד הרי רבי שמעון סובר בזבחים [יג] שמחשבה בשעת הולכה אינה פוסלת כלל, ועיי"ש, והחזו"א [כב ה] מיישב שמאחר והולך בשמאל המנחה פסולה כדין זר שהולך, שיש אמוראים הסוברים [זבחים יד] שאפילו לרבי שמעון פסול, והחולקים שם יפרשו שפסול כאן מדרבנן.

150. כתב רש"י שאילו היו מצריכים ליתן בכלי

שמעון לומד דין מנחה מחטאת, ואם כן משמע שגם בחטאת הדין כן שא"צ כ"ש.

148. כתב החזו"א [כב א] שדוקא לימינו יכול להחזיר ולעבוד הקטרתה ביד, אבל לא יוכל עתה ליתנה בכלי שרת ולהקטיר בה, שהרי בדבר הצריך קידוש כלי נאמר שלא יהיה במקום אחר קודם הקידוש, אבל לימינו יחזיר, הואיל וכדי להקטיר בידו אין צורך בקידוש כלי, עכ"ד בתוספת ביאור.

149. רש"י מפרש שהכונה היא שחישב עליה בעודה בשמאלו, ואינה מתפגלת במחשבתו,

שמעון שלאחר קמיצה יכול לעובדה אפילו ביד.

אולם לרבי ינאי שאמר, כיון שקמצו מכלי שרת מעלהו ומקטירו אפילו באבנטו, וכל שכן שיכול להקטירו ביד שמאל, יש להסתפק — לימא תיהוי תיובתא, דלכאורה מוכח מכאן שצריך להחזירו ליד ימין ולא יכול להקטירו ביד שמאל!?

אמר לך רבי ינאי: אי אפשר לדחות את דברי מכח הברייתא, כי אנא דאמרי כתנא של הברייתא האחרת שכתוב בה ד"הקטר חלבים וכן הקומץ והלבונה שהעלן בין ביד בין בכלי בין בימין בין בשמאל כשרין, ואני אסביר את הברייתא ולא לצדדים קתני כמו שאמרה הגמרא למעלה לשיטת רבי יהודה בריה דרבי חייא, אלא הברייתא כפשוטה, שאפילו עובדה ביד יכול לעבוד בשמאל. ואם כן הוא מחלוקת הברייתות, ויש תנא

שסובר כמותי..

שנינו במשנה: הקטיר קומצה פעמים — כשרה!

אמר רבי יהושע בן לוי: זה שכתוב שיכול להקטיר את הקומץ פעמים כשחילקו לשני חצאין, הוא בדוקא, ולא פעמי פעמים, שאינו רשאי להקטירו בשלשה וארבעה פעמים (151).

ורבי יוחנן אמר: פעמים — ואפילו פעמי פעמים!

מאי בינייהו? — מהו יסוד מחלוקתם וטעמם של רבי יהושע בן לוי ורבי יוחנן?

אמר רבי זירא: אם יש קומץ פחות משני זיתים ואם יש הקטרה פחותה מכזית — איכא בינייהו!

בעצמה להקטרת הקומץ, וידו היא מקום הראוי לעבודה הקומץ, אבל שמאל הגם שהיא כשירה להקטיר בכ"ש, מכל מקום הרי אינה בעצמה מקום העבודה, שהעבודה נעשית בכלי שרת, ולכן יפסול משום נשפך, אבל לרבנן דרבי שמעון גם אם יתן לימין חבירו יפסול, שלדבריהם שגם בימין צריך כ"ש, ואם כן הרי הוא כשמאל לרבי שמעון.

151. מדברי הרמב"ם [פסוה"מ יא טו] מבואר שאם יהיה קומצו מחזיק ג' זיתים ויותר, ודאי שיוכל להקטיר אפילו ג' פעמים ויותר, אלא שרבי יהושע ב"ל דיבר באופן שיש בקומצו כשיעור המועט ביותר, שהוא ב' זיתים.

שרת קודם ההקטרה, אזי היה נפסל הקומץ כדין נשפך על הרצפה, הואיל ושמאל אינה ראויה לעבודה ביד, עכ"ד, והגרי"ז [רי"ז הלוי עמ' מו] הקשה שלכאורה גם אם יתן לימין חבירו יהיה פסול משום נשפך, שהרי יד אינה ראויה כלל לקידוש, כלומר לקדש בתוכה, ואם כן נמצא שבא הקומץ למקום אחר קודם הקידוש, ומדוע נקט רש"י שהפסול הוא משום שמאל, ותירץ שם שפסול דנשפך הוא רק כשבא לרצפה וכדומה, שהוא מקום שאינו ראוי לעבודה, אבל כשבא הקומץ למקום שהוכשרה עבודתו בו, אף על גב שאינו מקום קידוש, ואינו יכול להתקדש שם, מכל מקום אינו פסול משום נשפך, ולכן לרבי שמעון שהכשיר עבודת יד בהקטרת קומץ, לא יפסול אם יתן לימין חבירו, שהרי ידו כשירה

רבי יהושע בן לוי סבר: אין קומץ פחות משני זיתים⁽¹⁵²⁾, ואין הקטרה פחותה מכזית!⁽¹⁵³⁾ ולכן נקט תנא של המשנה "פעמיים" דוקא, שיכול לחלוק את הקומץ רק לפעמיים, כדי שתהיה בכל הקטרה

לפחות שיעור של כזית, כי אם יחלקנו לכמה פעמים לא יהיה בכל חלק שיעור של כזית⁽¹⁵⁴⁾.
ורבי יוחנן סבר: יש קומץ פחות משני זיתים,

152. המשנה למלך [מעשה הקרבנות יג יד] הביא מירושלמי יומא, שכהן שאין קומצו מחזיק שני זיתים הרי הוא פסול לעבודה, ועיי"ש שנקט שמשום שאינו ראוי לקמיצה, ממילא הרי הוא פסול לכל העבודות, ועכ"פ לדעת הירושלמי השיעור דשני זיתים נאמר במעשה הקמיצה עצמה, אולם החתם סופר [או"ח צח] רוצה לפרש בדעת הבבלי שאפילו לקמיצה יהיה כשר, שיקמץ ויחזור ויקמץ עד שישלים לשיעור שני זיתים, ולדבריו השיעור נאמר בקומץ שיהיה כשני זיתים, ולא בקמיצה.

הא' הנ"ל, ולכן אף על גב שיש מקרבן זה רק פחות מכזית, מכל מקום הוקשה להם שיתקיים בזה מצות הקטרה, אולם הביא שהתוס' [זבחים קז ב] כתבו בישוב קושיתם הנ"ל, שכל דברי רבי יוחנן הם רק כשבין הכל יש כזית, וכתב שכנראה התוס' שם הבינו כאופן הב' או הג' הנ"ל, כלומר שר"י חידש שגם בפחות מכזית חשוב מעשה הקטרה, ולכן יש אפשרות לצרף שני הקטרות, או שחידש שהקטרות יכולות להצטרף.

153. ביסוד המחלוקת אם יש הקטרה בפחות מכזית, ביאר הקהלות יעקב בג' אופנים, א', שכולם מודים שיש שם של מעשה הקטרה בפחות מכזית, אולם רבי יהושע ב"ל סובר שמכל מקום נאמר דין שיעור של כזית בזה, ולרבי יוחנן לא נאמר בזה כלל שיעור, ב', שכולם מודים שצריך כזית בהקטרה, ור"י בן לוי חידש שאין שם של מעשה הקטרה בפחות מזה, ואין זה רק הלכה של שיעור, ג', שכולם מודים שיש שם הקטרה בפחות מכזית, וכולם מודים שמכל מקום נאמר שיעור כזית, ונחלקו האם יכולים לצרף יחד שני הקטרות נפרדות.

154. לעיל [טז ב] נחלקו אמוראים האם כשמקטיר בכשומשום [שהוא שיעור מועט מאד] חשוב הוא דרך הקטרה, ובפשוטו כל מחלוקתם היא משום שסוברים כרבי יוחנן שיש הקטרה בפחות מכזית, ונחלקו האם גם בכשומשום יש הקטרה, אולם הרמב"ם [פסוה"מ יא טו] פסק כר"י בן לוי שצריך כזית, ולענין הקטיר כשומשום פסק [שם טז ט, לפי ביאור הכ"מ] שהוא ספק אם חשובה הקטרה, [ועיי"ש בר"י קורקוס], ותירץ במנחת אברהם שבאמת שני דינים נפרדים הם, שהדין דפחות מכזית לא נאמר בפעולת ההקטר, כלומר בהנחה על האש, אלא נאמר בדבר המוקטר, ואם שני כהנים נתנו כל אחד חצי זית, באופן שמונח כזית ביחד על האש, אף על גב שכל נתינה מצד עצמה היתה בפחות מכזית, הרי זה הקטרה, אולם הדין דשומשום נאמר בפעולת ההנחה על האש, ולכן בזה לא יועיל אפילו כשיהיה צירוף של כמה שומשמין יחד, עכ"ד, ויעויין בהערות [לעיל יז] עוד בזה.

והנה התוס' הקשו על רבי יוחנן, ממה שהצריך רבי יהושע לעיל [הסובר אם אין בשר וחלב אין דם] שישתייר כזית חלב כדי שיהיה אפשר לזרוק הדם, הרי שצריך כזית להקטרה, ותירצו שרבי יוחנן מודה לענין אימורין שצריך כזית, ורק לענין קומץ מנחה יש לו לימוד מיוחד שאין צריך כזית, עכ"ד, וכתב הקהלות יעקב להוכיח מזה, שהתוס' כאן סוברים כמו האופן

אמר ליה רבין בר רב אדא לרבא: אמרי תלמידך — אמר רב עמרם: תניא: נאמר בפרשת צו "היא העולה על מוקדה, על המזבח כל הלילה, עד הבוקר, ואש המזבח תוקד בו". אין לי ללמוד מדברי הכתוב אלא דברים שדרכן ליקרב בלילה, כגון אברים של קרבן עולה ופדרים [חלבים, של כל הקרבנות] שמעלן ומקטירן מבוא השמש, לאחר שיבוא השמש, ומתעכלין והולכין כל הלילה כולה.

דברים שדרכן ליקרב ביום, כגון: הקומץ והלבונה והקטורת ומנחת כהנים ומנחת כהן משוח ומנחת נסכים, שנלמד מ"ביום צוותו" שיש להקריב ביום, מנין לנו שמעלן ומקטירן מבוא השמש.

ותמהינן: וכי אפשר להקטירן מבוא השמש, שהתנא שואל מנין שאפשר, והא אמרת שדרכן ליקרב ביום?!

ויש הקטרה פחותה מכזית, ואם כן לא אכפת לנו שיחלק את הקומץ לכמה וכמה חלקים (155).

איתמר: קומץ שהקטירו על המזבח — מאימתי הוא מתיר את השירים באכילה? (156)

רבי חנינא אומר: משמשלה בו את האור, והיינו, משעה שנתפסה האש במקצת מהקומץ.

רבי יוחנן אומר: משתצית בו את האור ברובו!

אמר ליה רב יהודה לרבה בר רב: אסברה לך טעמא דרבי יוחנן — אמר קרא "והנה עלה קיטור הארץ — בקיטור הכבשן", וכיון שגם בקומץ נאמר "והקטיר", מצריכים הקטרה כמו הקטרת הכבשן, והרי אין כבשן מעלה קיטור עד שתצית האור ברובו!

אבל במנחה הנקמצת, מאחר והקומץ והלבונה הרי הם כשני מתירין על השירים, משום כך יתכן שלא יצטרפו.

156. הגר"ח [הובא בקהלות יעקב פסחים נח] מביא שבירושלמי [יומא רפ"ב] נחלקו אמוראים מחלוקת זו באופן שהרוח פיזרה את הקומץ, מאימתי השירים מותרים באכילה, והקשה הגר"ח הרי גם כשלא נתפזר שייך לדון מאימתי מותר כבר באכילה, וביאר שכולי עלמא מודים שבדין הקטרת אימורין ודאי אין די במשילת האור במקצת, אלא צריך שיהיה ברובו, [ושלא כדברי התוס' כאן], וכל המחלוקת היא רק לענין דין הקטרת קומץ, שהוא מתיר השירים כזריקת דם הקרבן שהוא מתיר הבשר באכילה, שבזה סובר רבי חנינא שהיתר תלוי במשילת האור

155. רש"י מפרש שמאחר ויש קומץ פחות משני זיתים, ובמשנה הרי למדנו שאפשר להקטיר אפילו בשני פעמים, אם כן בהכרח שיש הקטרה בפחות מכזית, והנה הגר"ז דן האם אפשר לצרף משני מנחות להשלים שיעור כזית, ורצה להוכיח מכאן שאינן מצטרפין, שהרי מקטירים עם הקומץ גם לבונה, ואם כן גם אם הקומץ יהיה בו פחות מכזית, עדיין יתכן שיהיה בכל הקטרה כזית עם הלבונה, ואפילו נרצה לדחוק ולהעמיד במנחת חוטא שהיא חריבה, מכל מקום יש גם כן את המלח שמקטירים עמה, ועל כרחך שאם נאמר שיעור כזית בהקטרה, צריך שיהיה בקומץ עצמו כזית, עכ"ד. והמקדש דוד [ח ג] רוצה לחלק בין המנחות לענין זה, שבמנחת כהנים וכדומה שאינה נקמצת, אם כן המנחה והלבונה הם שוים בדינם לגמרי, ולכן ודאי שיצטרפו,

ומבארין: **אלא**, כוונת התנא היא לומר: שמעלן ומקטירן **עם בוא השמש**, מבעוד יום, סמוך לבוא השמש, **ומתעבלין והולכין כל הלילה**.

מנין שכך הוא? תלמוד לומר "זאת תורת העולה" — **ריבה** לכל העולין, אפילו אלו שדרכם להקטירם ביום, שהולכים ומתעכלים כל הלילה על גבי המזבח.

והשתא דייקנין: **והא** והרי כשמקטיר את הקומץ **עם בוא השמש** — **לא משכחת לה שתצית האור ברובו**, ואם לא נחשב הקטרה עד שתצית ברובו, אם כן יפסל הקומץ

בשקיעת החמה! ?

ומתריצין: **לא קשיא! כאן** בברייתא שכתוב שיכול להקטיר בסמוך לבוא השמש, מדובר לקלוט⁽¹⁵⁷⁾, כי משעה שמשלה בו האור, ואפילו במקצת, הרי הוא נקלט על גבי המזבח ושוב אינו נפסל בלינה, ויכול להקטירו למחר ביום⁽¹⁵⁸⁾.

כאן, מה שאמר רבי יוחנן, שכל עוד לא משלה האש ברובו לא נחשבת הקטרה, מדובר לענין **להתיר** את השיריים, שרק כשתמשול האש ברובו, מתירה ההקטרה של הקומץ את השיריים לאכילה.

השמש, והרי די בזה שעלו לראש המזבח, אלא על כרחך שאם לא יהיו מוקטירין בשקיעת החמה, יהיו נפסלין בראש המזבח, אולם בקהלות יעקב רצה לדחות ראייה זו, שהרי מלבד מה שיש כאן פסול דשקיעה, יש כאן גם לדון מצד שלילה אינו כשר להקטרת קומץ, ובוזה השמייעה לנו הברייתא שאם כבר משלה האור בקומץ קודם הלילה, נחשב שכבר התחילה הקטרתו, ועל כן יכול להיות מוקטר והולך גם בלילה, אבל יתכן באמת שמצד הפסול דשקיעה היה די בזה שיהיה בראש המזבח, ויעויין ב"חברותא" זבחים [נו א הערה 3].

158. הגר"ז [רי"ז הלוי עמ' עז] נקט בפשיטות שכל הדין שמועיל משילת האור במקצת, הוא רק לענין שקלטו המזבח, שאף על גב שעדיין לא נשלמה דין ההקטרה שבו, והיינו צריכים לומר שיהיה פסול להקטיר בלילה, כדין הקטרת קומץ שפסולה בלילה, בזה נתחדש שיכול להשלימו בלילה, הואיל וכבר התחילה ההקטרה ביום, ומכח זה הוקשה לו שבברייתא נזכר גם כן קטרת, והרי ודאי שעיקר זמן הקטרתה אינו אלא ביום, כנאמר בפסוק "בין הערבים", ואם כן מה

במקצתו, אולם מאחר ובכל הקטרת קומץ יש גם דין הקטרת אימורין, וכמו שהובא בהערות לעיל [בעמ' א], אם כן כשלא נתפזר הקומץ, לכולי עלמא אין לאכול עדיין השיריים, דאף על גב שכבר חל בהם היתר על ידי הקטרת הקומץ, מכל מקום עדיין אסור לאוכלם כל זמן שלא נתקיימה כל דין ההקטרה שבו, וכדין הבשר שאסור לאכלו כל זמן שלא הוקטרו האימורין, ורק כשנתפזר הקומץ שהוא כמו שנאבדו האימורין, בזה יהיה מותר לאכול השיריים, כדין הבשר שמוותר לאכלו כשנאבדו האימורין, וכמבואר בפסחים [נט].

157. רש"י מפרש שהוא לענין שלא יחול בו פסול לינה, וכוונתו שאם לא יתקיים בו כבר דין הקטרה בשקיעת החמה, יהיה נפסל אז, וכמו שלמדנו בזבחים [נו] לענין דם שנפסל בשקיעה, ויעויין לעיל [כ ב] בהערות מה שהובא עוד בזה, והנה הקרן אורה כתב להוכיח מכאן, שהגם שרבה סובר [בזבחים פז] שבראשו של מזבח אין שייך שם פסול לינה [בעלות השחר], מכל מקום פסול שקיעת החמה שייך שם, שאם לא כן למה הצריכה הברייתא לומר שמקטירן עם בא

ומתריצין: סמי סלק מכאן, מדברי הברייתא, קטרת.

אמר רב אסי: כי פשיט, כאשר היה שונה, רבי אלעזר במנחות, בעי הכי היה מסתפק בדין זה: קומץ שסידרו על גבי המזבח וסידר עליו את המערכה של עצים מהו מה דינו? האם דרך הקטרה בכך וכשר, או אין דרך הקטרה בכך ופסול?

ומסקינן: תיקו!

בעי חזקיה: אברין שסידרו על גבי המזבח וסידר עליהן את המערכה של עצים מהו, מה דינם? האם "על העצים" דאמר רחמנא דוקא על העצים הוא ואם כן פסול הקרבן⁽¹⁶⁰⁾. או דילמא כיון דכתיב קרא אחרינא "אשר תאכל האש את העולה על המזבח" שמשמע מזה שסמוך לעצים, על המזבח, זה גם טוב, ואם כן — אי בעי אם הוא רוצה הכי עביד עושה כך — ליתן על העצים עצמן, אי בעי הכי עביד — ליתן על המזבח בסמוך לעצים!?

רבי אלעזר מתני לה להא ברייתא שמקטירין לקומץ ולבונה מבוא השמש ולא מבעוד יום בסמוך לבוא השמש, ומוקים לה בהקטרת קומץ ולבונה שכבר הועלו מבעוד יום, ועכשיו נעשו "פוקעיין", שקפצו מתוך האש ונפלו, שמתור להעלותם כל הלילה⁽¹⁵⁹⁾.

וכן כי אתא רב דימי אמר רבי ינאי: שברייתא זו מדברת בפוקעיין.

ותמהינן: ומי אמר רבי ינאי הכי שמחזירין פקיעין של קטורת למזבח? והא אמר רבי ינאי: קטורת שפקעה מעל גבי המזבח, אפילו פקעו קרטיין שבה, שהם חלקים חשובין ושלמים מהקטורת, אין מחזירין אותן!?

ותני רבי חנינא בר מניומי ברבי אליעזר בן יעקב: נאמר "אשר תאכל האש את העולה על המזבח", ודורשים: עיכולי עולה אתה מחזיר כשפקעו מעל המזבח, ואי אתה מחזיר עיכולי קטורת!

ואם כן קשה, איך העמיד רבי ינאי את הברייתא שכתוב בה "קטורת", בפוקעיין שמצוה להחזירם בלילה?

קומץ יש גם דין הקטרת אימורין, שהרי מצד דין הקומץ שבא לריצוי ולהתיר השיריים, הלא בזה שהוצת האור ברובו כבר נתקיים כל דינו, שהורצה המנחה והותרו השיריים, ומדוע יהיה דין להחזיר את הפוקעיין, ועל כרחך שמצד דין האימורין שבו צריך להחזירם למערכה.

160. הקרן אורה מבאר שבספק הראשון לענין קומץ, מאחר שלא נאמר בפסוק בהקטרתו "על העצים", לכן נסתפק רבי אלעזר רק מצד הסברה דדרך הקטרה, [והמקדש דוד שם הוסיף שאמנם מאחר ובהקטרת קומץ יש גם דין אימורין, וכמו

יועיל משילת האור במקצתה, שאמנם מצד פסול לילה אין כאן, אבל סוף סוף לא נתקיים דין הקטרתה בזמנה האמור בה, והביא שהקשה כן לאביו הגר"ח, ואמר בזה, שאדרכה עיקר ההקטרה תלויה במשילת האור במקצת אפילו לרבי יוחנן, ורק לענין היתר השיריים נאמר שצריך משילת האור ברובו, עכ"ד, ויש להתבונן כיצד להתאים דברי הגר"ח אלו עם דבריו שהובאו לעיל, שבהקטרת אימורין לכולי עלמא צריך משילת האור ברובו.

159. המקדש דוד [ח ג] מוכיח מכאן שבהקטרת

ומסקינן: תיקו!

מתניתין:

הקומץ — מיעוטו מעכב את רובו, שאם חסר ממנו אפילו כל שהוא פסול הוא.

העשרון סולת של המנחה — מיעוטו מעכב את רובו.

היין שמביאים עם הקרבן לנסך על המזבח — מיעוטו מעכב את רובו.

השמן של המנחה — מיעוטו מעכב את רובו, שאם חסר כלשהוא משיעור היין והשמן הצריך באותה מנחה — פסולים הם.

הסולת והשמן שבמנחה — מעכבין זה את זה, שאם חסר אחד מהם פסולה.

הקומץ והלבונה — מעכבין זה את זה, שאם הקטיר אחד מהן בלא השני — פסולה המנחה⁽¹⁶²⁾.

בעי רבי יצחק נפחא: אברין שמירדן בצידוי המערכה, אצל העצים שעל המזבח, מהו?

ומבארים לבעייתו של רבי יצחק: אליבא דמאן דאמר לקמן, בדין מקום הבזיכין, שהיכן שכתוב "על", כוונת הכתוב ליתנו על אותו מקום ממש, לא תיבעי לך, כיון שכתוב "על העצים", יש ליתנו ממש על העצים.

כז-א כי תיבעי לך אליבא דמאן דאמר, "על" — בסמוך משמע. מאי — האם הכא נמי נאמר "על העצים", בסמוך לעצים, או דילמא "על העצים" דומיא ד"על המזבח" — מה התם "על המזבח" ממש, שהרי לא יתכן להקטיר שלא על גבי המזבח, אף הכא נמי "על העצים" ממש?⁽¹⁶¹⁾

ומסקינן: תיקו!

בדוקא.

161. הליקוטי הלכות מבאר שספק זה הוא בדרך אם תמצא לומר, כלומר שגם אם ננקוט ש"על העצים" הוא בדוקא, ותחת המערכה אי אפשר להקטיר, עדיין יתכן שבצידוי המערכה יהיה כשר. עוד כתב שם, שלכאורה כל ספק זה דצידי המערכה הוא רק לענין אברים, שבהם נאמר "על העצים", אבל לענין קומץ יהיה ודאי כשר, דאף על גב שתחת המערכה הוא ספק, הואיל ויתכן שאינו דרך הקטרה שם, מכל מקום בצידוי דרך הקטרה הוא, ולכן נסתפק רבי יצחק נפחא רק מכח פירוש הפסוקים, אולם הביא שהרמב"ם שם הביא ספק זה דצידי המערכה גם בקומץ.

162. הגה הלבונה היתה ניתנת בכלי שבו המנחה קודם הקמיצה, ויש לעיין האם העיכוב של

שהובא בהערות לעיל, ואם כן מצד דין זה יהיה צריך גם בקומץ להקטירו "על העצים", וכמו באימורין, מכל מקום העדיף רבי אלעזר להסתפק מצד דרך הקטרה, משום שמצד טעם זה לא יחול כלל היתר על השיריים, ולא יהיה הקומץ מרצה כלל, אבל מצד דין הקטרת אימורין שבקומץ, לא היתה נפסלת המנחה בכך, ורק שלא קיים מצות הקטרת האימורין שנאמרה בקומץ]. וכן לענין אברים הספק הוא רק מצד הפסוקים, הואיל וודאי דרך הקטרה בכך, אולם הרמב"ם [פסוה"מ ב כו] כתב גם לענין אברים שסידרן תחת המערכה, שהוא בדין ספק, מאחר ויתכן שאין זה דרך הקטרה, ולכן כתב הקרן אורה לבאר, שגם הספק לענין קומץ יסודו הוא משום דרך הקטרה, כלומר שאם דרך הקטרה בכך, אנו מפרשים הפסוק ד"על העצים" שהוא לאו דוקא, ואם אין דרך הקטרה ברוך הרי הוא